

Poslovanje kmetijskih zadrug z zadružniki po odprtem računu

Poslovanje zadrug z zadružniki na podlagi odprtega računa je bilo doslej v navadi v raznih oblikah, toda se ni preveč razširilo, ker ni bilo zakonsko urejeno. Poslovanje na podlagi odprtega računa imenujemo prevzemanje poljedelskih pridelkov od zadružnikov, da bi jih kasneje zadruga prodala, brez določitve nabavne cene; končni obračun in plačilo za prevzete pridelke dobijo zadružniki šele po opravljeni prodaji.

Odnosi, ki izhajajo iz takšnega poslovanja, doslej niso bili regulirani enotno. Precej so bila deljena mnenja o tem, ali, kako in v kakšnih količinah zadruga lahko tako poslujejo z zadružniki. Zadruga torej niso imele možnosti, da bi razvile to poslovanje, niti pri zadružnikih ni bilo potrebnega ekonomskega zanimanja. Zato sprejetje odloka o poslovanju splošnih kmetijskih zadrug z zadružniki na podlagi odprtega računa omogoča, da zadruga v svojem nadaljnjem delu dosežejo boljše uspehe, zlasti glede ekonomskega povezovanja z zadružniki.

S tem da svoje proizvode odstopi zadruzi, da bi jih prodala, zadružniki ne preneha biti njihov lastnik. Zadruga tu nastopa le kot posrednik, ki opravi ves posel od prevzema do prodaje v svojem imenu, toda v korist zadružnika.

Pri predaji kmetijskih pridelkov zadruzi zaradi prodaje, zadružniki lahko vzamejo na račun za oddane pridelke akontacijo v sporazumno določenem znesku.

Zadruga prevzema skrb za tržišče in iskanje kupca. Če bi pri poslovanju na podlagi odprtega računa nastala kakšna škoda na prevzetih pridelkih, ki ne bi bila povzročena zaradi takega ali drugačnega manipuliranja, pada ta škoda v breme zadružnika, ki jih je oddal.

Zadruga ima seveda interes, da kot komisionar pazljivo manipulira s prevzetim blagom, saj vsaka škoda zmanjšuje tisti del, ki ga kasira po opravljeni prodaji.

Zadruga si morajo prizadevati, da pri poslovanju na podlagi odprtega računa prevzemajo večje količine, saj to občutno zmanjšuje stroške prevzema, vskladiščenja in prodaje prevzetih proizvodov. Čim bolj se zmanjšujejo ti stroški, tem večja je razlika, ki jo je treba plačati zadružnikom, pa tudi tisti del, ki ga zadruga obdrži kot prispevek k lastnim skladom.

Ko zadruga razen tega opravlja še obdelavo ali dokončno obdelavo prevzetih proizvodov in jih nato proda, obračuna z zadružniki tako, da najprej plača stroške, ki jih je imela v zvezi s prevzemom, skladiščenjem, obdelavo in prodajo proizvodov (vključno tudi eventualno izgubo), od odstanka pa zadružnikom izplača znesek, ki po oceni zadruge ustreza krajevni tržni ceni za ta proizvod v času, ko ga je zadruga prevzela. Od odstanka potem zadruga obvezno obdrži najmanj 50 odstotkov kot prispevek k lastnim skladom, drugo pa izplača zadružnikom, od katerih je prevzela obdelane proizvode.

S tem da je poslovanje na podlagi odprtega računa sedaj urejeno, so zadruga dobile mnogo širšo možnost za sodelovanje z zadružniki. Zadruga tako la-

že pride do obsežnejših sredstev za učinkovitejšo dodeljevanje neposredne pomoči zadružnikom. Razen tega bodo zadruga sedaj sposobne, močnejše usmerjati zadružnike k proizvodnji tistih kmetijskih pridelkov, ki jih zahteva tržišče. Zadružnikom pa se po drugi strani zagotavlja boljše cena za njihove pridelke, s tem pa tudi večja nagrada za njihov trud. S tem se tudi doseže večja zainteresiranost zadružnikov za čimboljše

Upravljanje skladov za pospeševanje kmetijstva

Na podlagi enoletnih izkušenj v upravljanju skladov za pospeševanje kmetijstva so bile sprejete nekatere spremembe v upravljanju skladov. Glede na naloge skladov za pospeševanje kmetijstva je bilo nujno natančno določiti nekatere odredbe o upravljanju in pred njihove organe upravljanja postaviti večjo odgovornost.

Z zveznimi republiškim skladi ne upravljajo več upravni odbori skladov, temveč upravni odbori Zveze kmetijskih zbornic FLRJ ali republik. Z okrajnim skladi za pospeševanje kmetijstva upravljajo upravni odbori

delo zadruga, od česar je v veliki meri odvisno to, koliko bodo zadružniki dobili za pridelke, ki so jih odstopili zadruzi. Če sprejema od zadružnikov čimveč kmetijskih proizvodov, da bi jih prodala, je zadruga sposobna, da se organizacijsko in poslovno okrepi in dvigne na višjo stopnjo trgovanja, da se bolje usposobi za iskanje ustreznega tržišča, — kar vse v zadnji posledici koristi samim zadružnikom.

Upravljanje skladov za pospeševanje kmetijstva

skladov, ki jih imenuje okrajni ljudski odbor.

Skladi za pospeševanje kmetijstva so proračunski, čeprav se sredstva skladov, ki se ne porabijo med letom, prenašajo v prihodnje leto.

Dohodki in izdatki skladov za pospeševanje kmetijstva se torej določajo in odobravajo v proračunih skladov po odredbah temeljnega zakona o proračunih ali po odredbah te uredbe.

Predsednik upravnega odbora sklada izdaja naloge za izvrševanje proračuna dohodkov in izdatkov sklada, kontrolo pa

opravlja upravni organ, ki je pristojen za finančne posle. To ima poseben pomen, ker zagotavlja bolj racionalno izkoriščanje sredstev skladov in temeljitejšo analizo pri pripravljanju proračuna dohodkov in izdatkov.

Viri sredstev

Z uredbo o spremembah in dopolnitvah uredbe o upravljanju skladov za pospeševanje kmetijstva so natančneje določeni viri sredstev skladov. Za zvezni sklad se zagotavljajo sredstva iz dela davka na dobiček, ki ga vsako leto določa zvezni družbeni plan. Sredstva za republiške sklade in sklade avtonomnih enot se zagotavljajo iz dela davka na dohodek iz kmetijstva, ki ga določa republiški družbeni plan. Ta sredstva ne morejo biti manjša od dela, ki ga določa zvezni družbeni plan. Sredstva okrajnih skladov za pospeševanje kmetijstva se zagotavljajo iz taks na orodja za proizvodnjo (mlatnice, mlinci, itd.) in od taks za mleto, hibridne vinograde, od skupnih dohodkov taks na delovno živino in posebej od dohodkov od obdelave zapuščenega zemljišča. Ze samo to dokazuje prednost uvedbe omenjenih taks, ker sredstva, ki so tako zagotovljena, ostanejo v celoti na področju okraja ali občine in se uporabljajo za pospeševanje kmetijske proizvod-

nje ali prometa in predelave kmetijskih pridelkov. Razume se, da se sredstva skladov lahko zaotovijo tudi iz drugih dohodkov, ki jih določajo zvezni predpisi.

Namen skladov

Uredba točno določa namen skladov in posamezne naloge. Tako je določeno, da se sredstva prvenstveno uporabljajo za gradnjo in pospeševanje kmetijskih služb, kot so npr. veterinarske postaje in ambulate, postaje za umetno oplojevanje, postaje za merinizacijo ovac, pripustne postaje, semenske in selekcijske postaje, kobilarne, inkubatorske postaje itd. Ta sredstva se nadalje lahko uporabljajo v prvi vrsti za izvajanje ukrepov za pospeševanje kmetijstva, kot je uvedba selekcioniranega semena, poskusi s semenom in umetnim gnojilom, poskusi z vzdrževanjem in krmiljenjem živine itd. Uporabljajo se lahko tudi za financiranje določenih raziskovalnih del v kmetijstvu, za propagandne filme, nagrajevanje na razstavah, sejnih, itd.

V smislu teh sprememb je izdana uredba o spremembah in dopolnitvah uredbe o ustanavljanju skladov za pospeševanje gozdarstva in za upravljanje tem skladi. Razlike v tej uredbi so samo v tem, da ta določa ukinitve občinskih skladov za pospeševanje gozdarstva in prenos teh sredstev kakor tudi obveznost teh skladov na okrajne sklade.

B. V.

PREDPISI O DRUŽBENIH INVESTICIJSKIH SKLADIH

Četudi smo prakticirali že daljšo vrsto let investiranje na podlagi ekonomskega načela, so se do letos pri nas gospodarske investicije vlagale delno iz proračunskih sredstev in delno iz investicijskih skladov. Izvajanje sredstev za gospodarske investicije iz drugih proračunskih sredstev v posebne namenske sklade omogoča investiranje v skladu z zahtevami rentabilnosti (s konkurzi) preko bančnega aparata.

V izdelavi našega gospodarskega sistema je posebno poudarjen pomen izvajanja sredstev za investicije v gospodarstvu iz proračunskih sredstev kot potrošnih. To načelo se je izrazilo v zveznem družbenem planu za leto 1956, v izdelavi sistema razdeljevanja skupnega dohodka gospodarskih organizacij in v izdelavi proračunskega in davčnega sistema. To seveda ne pomeni prekinitev vsakršne zveze med proračunom in gospodarstvom. Politiko-teritorialne enote še vedno lahko pomagajo razvoju gospodarstva s proračunskimi sredstvi, toda predvsem z dotacijami družbenim investicijskim skladom.

Razpolaganje s skladi

Z novo uredbo o družbenih investicijskih skladih so opredelili in izpopolnili načine investiranja v gospodarstvo iz družbenih investicijskih skladov. Ta uredba je določila načela o razpolaganju s sredstvi splošnega investicijskega sklada in o načinu njegove uporabe in uporabe investicijskih skladov ljudskih republik, avtonomnih enot, okrajev in občin. V nasprotju z dosedanjimi uredbo, ki je urejala samo vlogo banke in način dodeljevanja posojil, je nova uredba o družbenih investicijskih skladih obdelala principe

razpolaganja s sredstvi iz teh skladov.

Osnovno načelo nove uredbe je to, da so družbeni investicijski skladi splošno-družbeni in da določa smernice za uporabo njihovih sredstev zvezni družbeni plan.

Ljudski odbori in izvršni svet izdajajo predpise, s katerimi določajo namen sredstev družbenih investicijskih skladov v mejah, ki jih določa ustrezen družbeni plan. Ti organi lahko usmerjajo uporabo teh sredstev samo po gospodarskih panogah, strokah ali skupinah gospodarskih organizacij. Nadaljnje razdeljevanje sredstev za posamezne investitorje se opravlja izključno na konkurzu, ki jih razpisuje banka. Politiko-teritorialne enote torej ne morejo odrediti individualnih koristnikov posojil za investicije. Kot izjema — da bi bila zagotovljena gradnja določenih posebno pomembnih gospodarskih objektov — je določeno, da samo zvezni družbeni plan lahko določi posamezne koristnike posojil za investicije iz družbenega sklada. Da bi bili zagotovljeni poenoteni pogoji investiranja, se sredstva za investiranje v gospodarstvo iz drugih skladov lahko dodeljujejo samo preko družbenih investicijskih skladov. Sredstva družbenih investicijskih skladov se izjemoma lahko uporabljajo tudi za negospodarske investicije, če to določa družbeni plan politiko-teritorialne enote v mejah, ki jih določajo zvezni predpisi.

Kreditni mehanizem

Sredstva družbenih investicijskih skladov se lahko dodeljujejo samo kot posojila. S tem je zagotovljeno stalno obnavljanje skladov. Odmikanje od tega pravila je lahko določeno samo v zveznem zakonu. Za nepred-

videne investicije pa, če jih zakon dovoljuje, se sredstva iz družbenih investicijskih skladov pravtako lahko dodeljujejo samo kot kredit.

Da bi se obdržalo načelo kreditiranja, je z uredbo določeno, da iz sredstev enega sklada ni mogoče dati dotacije drugemu skladu. Medsebojno dotiranje teh skladov bi onemogočilo akumuliranje prostih gospodarskih sredstev s pomočjo bančnega aparata.

Nova uredba omogoča paralelno financiranje gospodarskih investicij. Izvršni svet in ljudski odbor okraja ali občine namreč lahko določijo kredite iz družbenega investicijskega sklada tudi za investicije na področju drugih enot, ali investitorjem iz drugih politiko-teritorialnih enot. Ta ukrep bo prispeval k vzajemnemu gospodarskemu dopolnjevanju in pomoči med politiko-teritorialnimi enotami ter pospešitvi gospodarskega razvoja.

Sredstva teh skladov so družbena, namenjena so investicijam v gospodarstvo. Vlagajo se po banki in banka razpolaga s njimi posamič v skladu z določbami družbenih planov in s predpisi izvršnih svetov in ljudskih odborov okraja ali občine.

Banka manipulira s sredstvi iz teh skladov po predpisih o posojilih za gospodarske investicije. Pri tem banka upošteva predpise, ki se nanašajo na razpolaganje s sredstvi iz skladov, hkrati pa postopa po načelih bančnega poslovanja (zagotovitev rezerve zaradi likvidnosti, ocena rentabilnosti itd.). S tem je mogoče, da se sredstva iz družbenih investicijskih skladov uporabljajo na podlagi ekonomskih meril in da se hkrati uresničujejo določene smernice o njihovi uporabi.

B. Džinič

Nekatere izkušnje in problemi družbenega upravljanja v Sloveniji

(Nadaljevanje s 5. strani)

pa nadzor razvitega družbenega upravljanja. Nevarnost je bolj v tem, da bi družbene organe spreminjali v administrativno upravne, s čimer bi seveda nujno oslabilo zakonitost in strokovnost uprave in s tem okreplili birokratizem.

Na tem mestu ni mogoče podrobno govoriti o vlogi in problemih hišnih svetov, družbenih organov na področju socialne politike in zdravstva, o šolskih odborih, o organih upravljanja v kulturnih ustanovah, o potrošniških svetih in o zbornicah.

Krajevni odbori obsegajo zelo različno velika področja in število prebivalcev. Tako imamo ponekod okraje s povprečjem že na 250 prebivalcev, na en krajevni odbor, drugi okraji pa celo na 1850 prebivalcev. Odkod tako velika razlika? Ta ni posledica samo razsežnosti teritorija in razbitosti vasi in zaselkov, ampak tudi bojazni, da ne bodo številni KO oteževali dela občin. V resnici se je pokazalo prav narobe: tisti krajevni odbori, ki so pravilno formirani za področja ene vasi ali med seboj že tesno teritorialno povezanih bližnjih vasi, so v veliko pomoč občinam pri izvrševanju drobnih komunalnih vprašanj, pri povezavi z volivci, pri pripravi zborov volivcev in podobno. Tam pa, kjer so šli na večja področja, pa so ti krajevni odbori ali povsem neaktivni ali pa kažejo očitne tendence po občinskih pristojnostih.